ונענע לי בראשו. כמודה בברכתי ועונה אמן: **דעה בכמהו לא סוה ידע.** במסכת ע"ז מפרש לה בפ"ק (ט): **מאי קרא.** דלקי הוי כרגע דכתיב כי רגע באפו חיים ברצונו: **בחלא שעי קמייתא.** בלאחר מרגעי תלת שעות דלשמונות: **שוריייקי.** טוי"ש בלע"ז: **לנדיק לא טוב.** לענוה **את הכריות: מרדוס אחת.** לשון רדוי והכנעה אדם שם על לבו מלאיו: **ורדפה את מאהביה וגו'.** וכשתרגמה שאין עוחר תאיס בלא לבה לאמר תשובה אל איש הראשון: **תתא גערה במכין.** תחת גערה באדם מבין טובה מהכות כסיל מאה. תחת הטעם מהכות כסיל מאה. תחת הטעם למעלה תחת התי"ו ולא כמו אל תירא ואל **קֻחָה** (דברים ח) **שטעמו בחי"ת אלא למעלה תחת** התי"ו ראשון לומר שהוא שם דבר שאי אפשר לפוחרו לשון תפעל לומר תכניע את האדם אלא תכנע היא בעצמה ולכך שינה את נקודתה לומר שהוא שם דבר: **ג' דברים נקט משה ונתן לו.** שהרי לסוף שאלתו כתיב גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה: **להודיעו דרכיו.** מנהג מדת משפטיו כגון מפני מה לדיק וטוב לו רשע ורע לו לדיק ורע לו רשע וטוב לו: **פא אשר אחון.** את אשר יכמרו רחמי עליו לשעה ואע"פ שאינו כדאי: **כשרליפי.** נשנה: **לא רליפ.** שנא"ם) ויסתר משה פניו: **ופליגא.** דר' יהושע בן קרחה שמעניתו על כך אדרבי שמואל שאמר קבל שכר על זה: **לקלסתר פניס.** כי קרן עור פניו ט): **ותמונת ה' יביט.** זה מראה אחורים כך שנוי' בספרי (פ' בהעלותך): **קשר של תפילין.** מאחוריו הוא ואחורי לעילא) דהקב"ה מניח תפילין אדני

מסורת הש"ס

א) [נקמן מה: כתובות נ:, בבא קמא נט: ב"מ כד: ל:]. ב) מגילה דף טו., ג) מ"ז ד. כל הענין, ד) י"ם בגרסים שאנה רבא ויתר נסן נוחמות הכרנות כלו ולגרות שמות אלפים שמוה מאות ופ"מ שאמנון נגד פסוקי תורה, ה) מ"ל שאין, ו) מנחות קה:, ז) [ב"ב עו:], ח) [עי' תוס' תענית כט. מד"ר תנו רבנן לב מבין כליות יועצות: והא כתי' פוקד עון אבות על בנים וכתיב לא יומתו אבות על בנים ורמינן קראי אהדדי ומשנינן כאן שאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם וכאן שאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם עיקרה דהא רמיא ודהא שינוייה במס' סנהדרין (דף כז) בפרק דיני ממונות בגמרא זה בורר לו אחד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' משום ר' יוסי בן זמרא מנין שהקב"ה: (ב) שם לאשו וקמ"ל נ"ב ס"מ מאי קמ"ל:

מוסף תוספות

א. בתוס' רי"ש כתב. וי"ל שהיה יכול לומר כלם. ב. בתוס' רי"ש כתוב. ההוא מינאה (ובמגיה כתב דכ"ה בכתבי היד). ג. בתוס' רי"ש כתב. ואע"ג דאמרינן המינין והמסורות. ד. בתוס' רי"ש כתב לאו אורח ארעא להטריח שמים להורגו שלא כדרך בנ"א.

לעזי רש"י

טרי"ש. נקודות.

מוסף רש"י

כי רגע באפו. אלמא דרגע הוי אפו (ע"ז ד:). **בחלא שעי קמייתא.** בשעת מרון (שם). שוריייקי. נוקי"ם לשון לע"ז כמו מוטין מוטין, ולשון ישמעאל קוכין לאוט פוריאלק (שם). **לאו אורח ארעא.** לכרין שעת זעמו (שם). **ונפלינו אני ועמך.** ונכלנו בלכתך עמנו מכל אלומות (ב"ב סו:). **בשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם.** תפסינן מהן עונותיהן ופן אבותיהם (סנהדרין כז:). **קשר של תפילין.** מאחוריו העורף, והקב"ה מניח תפילין כדאמר לעיל (ו.) דמשום תפילין של ראש ירלו העכו"ם כלכתיב וירלו ממך (מנחות לה:).

רבינו חננאל

א"ר יוחנן משום ר' יוסי מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר ושימחתים בבית תפילתי תפלתם לא נאמר אלא תפלתי. גם זה פירשו כענין שפירשנו למעלהשנראה לו למשה רבינו ע"ה מתוך הכבוד כענין שאמר הודיעיני נא את דרכיך. ואמרו רבותינו ז"ל בקבלה שבידם שזה שנא' לו ויקראתי בשם ה' לפניך. נראה לו למשה רבע"ה מתוך כבודו של הקב"ה כדמות שליח ציבור מעוטף שיורד לפני התיבה, שנאמר ויעבור ה' על פניו ויקרא אותו הכבוד י"י י"י אל רחום וחנון וכו' נוצר חסד לאלפים וכו'. מיד וימהר משה ויקוד ארצה וישתחו ויקרא ה' ה', אותה שעה למד סדר התפלה כאשר הראהו מן השמים, זו תפלה התענית שהראהו לוא למשה רבינו מן השמים כדיא שהתפלל בה השורר בדוחק. ועוד אותה שעה שמע תפלה אחרת קול מלפני הכבוד אומר, יהי רצון מלפני שיתגוללו על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם לפנים משורת הדין. והבין משה רבינו שכך ראוי לבקש מלפני השכינה. וכך היו הדברים בידם הלכה למשה מסיני, הלא תראה כיון שראה ר' שמעאל כה"ג בבית קה"ק כבוד אכתריאל יה ה' צבאות ישוב על כסא רם ונשא בראיית הלב בבית קדשי הקדשים כאשר ראה ישעיה ומיכיהו, ושמע קול מלפני הכבוד, ישמעאל בני ברכני. פי' ברכה זו היא שבח והלל, כדכתיב ברכו ה' מלאכיו, וכשם שאנו אומרים תמיד ברוך כבוד ה' ממקומו. וכיון שנתן ברכת השבח לפני הכבוד, התפלל אותה תפלה שהיתה בידם קבלה הלכה למשה מסיני ששמע אותה כאשר אמרנו, ופתח ואמר יהי רצון מלפניך שיכבשו רחמיך ויעלו רחמיך על מדותיך וכו'. ויש אומרים אכתריאל מלאך הוא. ואנו לא קבלנו אלא הכבוד הוא. ואנו מוסיפים פירוש דברים שפרשנו, כי בכל התלמוד אין אומרים מנין אלא [כ]שהקדימו אותו הדבר ודברו בו, ואומרים ראיה לדברים הללו מנין, לפיכך אמרנו זה שאמרו בכאן מנין שהקב"ה מניח תפילין אהדם קאי כענין שנאמר וראית את אחורי, מלמד שהראהו הקב"ה למשה כבוד ועליו תפילין ללמד למשה קשר של תפילין, ושיר"י ופירשו מקתבים נשבע ה' בימינו ובזרוע עוזו, שמע מינה כי עוד האמור כאן הוא רמז על תפילין. ומצינו בכמה מקומות כתיב הקב"ה מתפלל אהדם קאי, בר"ה פ"ק במה דכתיב וקראתי בשם ה' לפניך ויעבור ה' על פניו ויקרא אמר ר' יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שכבוד של הקב"ה נתעטף כשליח צבור והראהו למשה סדרה התפילה, ואמר לו כל זמן שחוטאים ישראל יעשו לפני [סדר] הזה ואני מוחל להם, ויקרא ה' אני הוא קודם שיחטא וכו' ואמרו רמז לזה מן התורה מנין, ופירש ר' יוחנן בעצמו משום ר' יוסי רבו רמז מאי מדכתיב ושמחתים בבית תפילתי. וכענין הזה פי' דברי רבותינו ז"ל. **צדיק וטוב לו צדיק וגומר וכו'.** הא דאוקימנא שהודיעו דרכיו צדיק וטוב לו צדיק וגומר וכו'. הא דאוקימנא שהודיעו דרכיו צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור. וקיימא לן כר מהני תלת בני חיי ומזוני. דגרסינן בפוף משקין אמר רבא בני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא אלא במזלא תליא מילתא, דהא רבה ורב חסדא תרוויהו צדיקי גמורי נינהו, ורבה חיה א"ב שנין, בי רבה שתין תכלי בי רב חסדא שתין הלולי, בי רבה נהמא דשעורי לאינשי, בי רב חסדא נהמא דסתירא לכלבי. ור' מאיר פליג בה דאמר שתים נתנו לו ואחת לא נתנו לו, אלא וחנותי את אשר אחון ורחמתי את אשר ארחם אף על פי שאינו הגון. כזותיה שמעתא סלקא, דכתיב מדע דרך רשעים צלחה מכלל דלא ידעי. **והסירותי את כפי וכו'.** והענין שאמרו מלמד שהראהו הקב"ה למשה קשר של תפילין, וכל זה במראית העין כדמיון ש"ץ העובר לפני התיבה כדי ללמוד משה רבינו. ואידך פירושא שאמרו באגדתא על האי קרא בדבר ה' שמים נעשו וגו', מלמד שכל דבור ודבור שיוצא מלפני הקב"ה נברא בו מלאך, וכן כאן כשהיה הדבור עם משה רבינו בפסוק [נ"א: בפרשת] ויעבור, נברא מדברו של הקב"ה מלאך מעוטף בשליח צבור כדי ללמד למשה במראית העין סדר סליחה.

מאימתי פרק ראשון ברכות ז.

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ב מהלכות דעות הלכה ז:

כח ב מיי' פ"י מה' יסודי התורה הלכה ד:

רב ניסים גאון

טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מק' מלקיות שנא' (משלי יז) תחת גערה במבין. מכלל שהמכבין הוא הלב וכי הגערה מהניא ביה טפי ממה דמהניא המלקות לגוף ובפרק הניראה (דף סא) אמרי' תנו רבנן לב מבין כליות יועצות: **והא כתי'** פוקד עון אבות על בנים וכתיב לא יומתו אבות על בנים ורמינן קראי אהדדי ומשנינן כאן שאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם וכאן שאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם עיקרה דהא רמיא ודהא שינוייה במס' סנהדרין (דף כז) בפרק דיני ממונות בגמרא זה בורר לו אחד:

תורה אור השלם

1. וְהֲבִיאוֹתִים אֶל הַר קָדְשִׁי וְשִׂמַּחְתִּים בְּבֵית תְּפִלָּתִי עֹלֹתֵיהֶם וְזִבְחֵיהֶם לְרָצוֹן עַל מִזְבְּחִי כִּי בֵיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקָּרֵא לְכָל הָעַמִּים:
ישעיהו נו ז
2. וַיֹּאמַר פָּנַי יֵלֵכוּ וְהֵנַחְתִּי לָךְ:
שמות לג יד
3. אֱלֹהִים שׁוֹפֵט צַדִּיק וְאֵל זַעֵם בְּכָל יוֹם: תהלים ז יב
4. נֹאם שֹׁמֵעַ אִמְרֵי אֵל יֹדֵעַ דַּעַת עֶלְיוֹן מַחֲזֵה שַׁדַּי יֶחֱזֶה נֹפֵל וּגְלוּי עֵינָיִם:
במדבר כד טז
5. עַמִּי זְכָר נָא מַה יָּעַץ בָּלָק מֶלֶךְ מוֹאָב וּמָה עָנָה אֹתוֹ בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִן הַשִּׁטִּים עַד הַגִּלְגָּל לְמַעַן דַּעַת צִדְקוֹת יְיָ:
מיכה ו ה
6. מֶה אֶקֹּב לֹא קָבַּה אֵל וּמֶה אֶזְעֹם לֹא זָעַם יְיָ:
במדבר כג ח
7. כִּי רֶגַע בְּאַפּוֹ חַיִּים בִּרְצוֹנוֹ בָּעֶרֶב יָלִין בֶּכִי וְלַבֹּקֶר רִנָּה:
תהלים ל ו
8. לֵךְ עַמִּי בֹּא בַחֲדָרֶיךָ וּסְגֹר דַּלְתְּךָ בַּעֲדֶךָ חְבִי כְּמְעַט רֶגַע עַד יַעֲבֹר זָעַם: ישעיהו כו כ
9. טוֹב יְיָ לַכֹּל וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו: תהלים קמה ט
10. גַּם עָנוּשׁ לַצַּדִּיק לֹא טוֹב לְהַכּוֹת נְדִיבִים עַל יֹשֶׁר:
משלי יז כו
11. וְרִדַּפְתָּ אֶת מְאַהֲבֶיהָ וְלֹא תַשִּׂיג אֹתָם וּבִקַּשְׁתָּם וְלֹא תִמְצָא וְאָמַרְתָּ אֶלְכָה וְאָשׁוּבָה אֶל אִישִׁי הָרִאשׁוֹן כִּי טוֹב לִי אָז מֵעַתָּה: הושע ב ט
12. תַּחַת גְּעָרָה בְּמֵבִין מֵהַכּוֹת כְּסִיל מֵאָה:
משלי יז י
13. וּבְמַה יִוָּדַע אֲפוֹא כִּי מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלוֹא בְּלֶכְתְּךָ עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמְּךָ מִכֹּל הָעָם אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה: שמות לג טז
14. וְעָתָה אִם נָא מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ הוֹדִעֵנִי נָא אֶת דַּרְכֶּךָ וְאֵדָעְךָ לְמַעַן אֶמְצָא חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עַמְּךָ הַגּוֹי הַזֶּה: שמות לג יג
15. נֹצֵר חֶסֶד לָאֲלָפִים נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה וְנַקֵּה לֹא יְנַקֶּה פֹּקֵד עֲוֹן אָבוֹת עַל בָּנִים וְעַל בְּנֵי בָנִים עַל שִׁלֵּשִׁים וְעַל רִבֵּעִים: שמות לד ז
16. לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ:
דברים כד טז
17. וַיֹּאמֶר אֲנִי אַעֲבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְיָ לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם:
18. וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל לְרְאֹת אֶת פָּנָי כִּי לֹא יִרְאַנִי הָאָדָם וָחָי: שמות לג יט
19. וַיֹּאמֶר אֲנִכִי אַעֲבִיר כָּל טוּבִי עַל פָּנֶיךָ וְקָרָאתִי בְשֵׁם יְיָ לְפָנֶיךָ וְחַנֹּתִי אֶת אֲשֶׁר אָחֹן וְרִחַמְתִּי אֶת אֲשֶׁר אֲרַחֵם: שמות לג כ
20. וַיַּעֲבֹר יְיָ עַל פָּנָיו וַיִּקְרָא יְיָ יְיָ אֵל רַחוּם וְחַנּוּן אֶרֶךְ אַפַּיִם וְרַב חֶסֶד וֶאֱמֶת: שמות לד ו
21. פֹּה אֶל פֶּה אֲדַבֵּר בּוֹ מַרְאֶה וְלֹא בְחִידֹת וּתְמֻנַת יְיָ יַבִּיט וּמַדּוּעַ לֹא יְרֵאתֶם לְדַבֵּר בְּעַבְדִּי בְּמֹשֶׁה: במדבר יב ח
22. וְהֶסִרֹתִי אֶת כַּפִּי וְרָאִיתָ אֶת אֲחֹרָי וּפָנַי לֹא יֵרָאוּ: שמות לג כג
23. הֶרֶף מִמֶּנִּי וְאַשְׁמִידֵם וְאֶמְחֶה אֶת שְׁמָם מִתַּחַת הַשָּׁמָיִם וְאֶעֱשֶׂה אֹתְךָ לְגוֹי עָצוּם וָרָב מִמֶּנּוּ: דברים ט יד
24. בְּנֵי מֹשֶׁה גֵּרְשֹׁם וֶאֱלִיעֶזֶר: וַיִּהְיוּ בְּנֵי אֱלִיעֶזֶר רְחַבְיָה הָרֹאשׁ וְלֹא הָיָה לֶאֱלִיעֶזֶר בָּנִים אֲחֵרִים וּבְנֵי רְחַבְיָה רַבּוּ לְמְעֻלָּה: דברי הימים א כג טו-יז
25. וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעַצְמוּ בְּמְאֹד מְאֹד וַתִּמָּלֵא הָאָרֶץ אֹתָם: שמות א ז

שאלמלי כעסתי לא נשתייר וכו'. ואם תאמר מה היה יכול לומר כשעת רגע. יש לומר[א] כלם. אי נמי מאחר שהיה מתחיל קללתו באותה שעה היה מזיק אפילו לאחר כן: **ההוא** צדוקי[ב] דהוה בשבבותיה דריב"ל כו' **לאו אורח ארעא.** אף על גב דהגדוקים[ג] וכו' מורידין ולא מעלין[ד]) היינו בידי אדם אבל בידי שמים שלא אורח אלעא[ד] להעניש ולהטריחם ולהורגם בידי שמים שלא כדרך בני אדם. ואי גרסינן הכא עובד כוכבים ניחא דקאמר התם העובד כוכבים ורועי בהמה דקה לא מעלין ולא מורידין[ה]: לא

א"ר יוחנן משום ר' יוסי[ב] מנין שהקב"ה מתפלל שנאמר [1]והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי תפלתם לא נאמר אלא תפלתי מכאן שהקב"ה מתפלל. מאי מצלי אמר רב זוטרא בר טוביה אמר רב יה"ר מלפני שיכבשו רחמי את כעסי ויגולו רחמי על מדותי ואתנהג עם בני במדת רחמים ואכנס להם [ג]לפנים משורת הדין. תניא א"ר ישמעאל בן אלישע פעם אחת נכנסתי להקטיר קטורת לפני ולפנים וראיתי אכתריאל יה ה' צבאות שהוא יושב על כסא רם ונשא ואמר לי ישמעאל בני ברכני אמרתי לו יה"ר מלפניך שיכבשו רחמיך את כעסך ויגולו רחמיך על מדותיך ותתנהג עם בניך במדת הרחמים ותכנס להם לפנים משורת הדין ונענע לי בראשו (ד) וקמ"ל [2]שלא תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי מנין [3]שאין מרצין לו לאדם בשעת כעסו דכתיב [4]פני ילכו והנחותי לך אמר לו הקב"ה למשה המתן לי עד שיעברו פנים של זעם ואינה לך ומי איכא רתחא קמיה דקודשא בריך הוא אין [5]דתניא [6]ואל זועם בכל יום וכמה זעמו רגע וכמה רגע אחד [7]מחמשת רבוא ושמונת אלפים ושמנה מאות ושמנים ושמנה בשעה וזו היא רגע [8]ואין כל בריה יכולה לכוין אותה שעה חוץ מבלעם הרשע דכתיב ביה [9]ויודע דעת עליון [10]השתא דעת בהמתו לא הוה ידע דעת עליון הוה ידע אלא מלמד שהיה יודע לכוין אותה שעה שהקב"ה כועס בה והיינו דאמר להו נביא לישראל [4]עמי זכר נא מה יעץ בלק מלך מואב וגו' מאי למען דעת צדקות ה' א"ר אלעזר אמר להם הקב"ה לישראל דעו כמה צדקות עשיתי עמכם שלא כעסתי בימי בלעם הרשע שאלמלי כעסתי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט והיינו דקא"ל בלעם לבלק [5]מה אקב לא קבה אל ומה אזעם לא זעם ה' מלמד שכל אותן הימים לא זעם. וכמה זעמו רגע וכמה רגע א"ר אבין ואיתימא רבי אבינא רגע כמימריה. ומנא לן דרגע רתח שנא' [6]כי רגע באפו חיים ברצונו ואב"א מהכא [7]חבי כמעט רגע עד יעבור זעם ואימת רתח אמר אבי בהנך תלת שעי קמייתא כי חיורא כרבלתא דתרנגולא וקאי אחד כרעא כל שעתא ושעתא נמי קאי הכי כל שעתא אית ביה שורייקי סומקי בההיא שעתא לית ביה שורייקי סומקי. ההוא צדוקי דהוה בשבבותיה דר' יהושע בן לוי הוה קא מצער ליה טובא בקראי יומא חד שקל תרנגולא ואוקמיה בין כרעי' דערסא ועיין ביה סבר כי מטא ההיא שעתא אלטייה כי מטא ההיא שעתא ניים אמר ש"מ לאו אורח ארעא למעבד הכי [8]ורחמיו על כל מעשיו כתיב וכתיב [9]גם ענוש לצדיק לא טוב תנא משמיה דר' מאיר בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהם בראשיהם ומשתחוים לחמה מיד כועס הקב"ה: וא"ר יוחנן משום רבי יוסי טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות שנא' [11]תחת גערה במבין מהכות כסיל מאה: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי שלשה דברים בקש משה מלפני הקב"ה ונתן לו בקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו שנאמר [12]הלוא בלכתך עמנו [10]בקש שלא תשרה שכינה על עובדי כוכבים ונתן לו שנאמר [13]ונפלינו אני ועמך בקש להודיעו דרכיו של הקב"ה ונתן לו שנא' [14]הודיעני נא את דרכיך אמר לפניו רבש"ע מפני מה יש צדיק וטוב לו ויש צדיק ורע לו יש רשע וטוב לו ויש רשע ורע לו אמר לו משה צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע רשע וטוב לו רשע בן צדיק רשע ורע לו רשע בן רשע: אמר מר צדיק וטוב לו צדיק בן צדיק צדיק ורע לו צדיק בן רשע איני והא כתיב [15]פקד עון אבות על בנים וכתיב [16][ד]ובנים לא יומתו על אבות ורמינן [ה]קראי אהדדי ומשנינן לא קשיא הא כשאוחזין מעשה אבותיהם בידיהם הא כשאין אוחזין מעשה אבותיהם בידיהם אלא הכי קא"ל צדיק וטוב לו צדיק גמור צדיק ורע לו צדיק שאינו גמור רשע וטוב לו רשע שאינו גמור רשע ורע לו רשע גמור ופליגא דר' מאיר דא"ר מאיר שתים נתנו לו ואחת לא נתנו לו שנא' [17]וחנתי את אשר אחון אע"פ שאינו הגון ורחמתי את אשר ארחם אע"פ שאינו הגון [18]ויאמר לא תוכל לראות את פני תנא משמיה דר' יהושע בן קרחה כך א"ל הקב"ה למשה כשרציתי לא רצית עכשיו שאתה רוצה איני רוצה ופליגא דר' שמואל בר נחמני א"ר יונתן דא"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן בשכר שלש זכה לשלש בשכר [19]ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים בשכר כי ירא זכה [20]לוייראו מגשת אליו בשכר מהביט זכה [21]לותמונת ה' יביט: [22]והסירתי את כפי וראית את אחרי [ו]אמר רב חנא בר ביזנא א"ר שמעון חסידא מלמד שהראה הקב"ה למשה קשר של תפילין: וא"ר יוחנן משום ר' יוסי [ז]כל דבור ודבור שיצא מפי הקב"ה לטובה אפי' על תנאי לא חזר בו מנא לן ממשה רבינו שנא' [23]הרף ממני ואשמידם וגו' ואעשה אותך לגוי עצום אע"ג דבעא משה רחמי עלה דמלתא ובטלה אפ"ה אוקמה בזרעיה שנא' [24]בני משה גרשום ואליעזר ויהיו בני אליעזר רחביה הראש וגו' ובני רחביה רבו למעלה וגו' ותני רב יוסף למעלה מששים רבוא אתיא רביה רביה כתיב הכא רבו למעלה וכתיב התם [25]ובני ישראל פרו וישרצו וירבו: א"ר

מלבד מה שכתב הרב ז"ל בדרך הפשט, יש לומר עוד, כי הנה אמרו ז"ל (ברכות ל"ב ע"ב) אמר ר' אבא אמר ר' יוחנן, אמר הקב"ה לישראל בני, פתחו לי פתח אחד כחודו של מחט ואני פותח לכם פתחים שיכולין לבא בהם לבית המדרש, ואמר ר' אבא אמר ר' יוחנן, אמר הקב"ה לישראל בני, פתחו לי פתח אחד כאולם ואני פותח לכם פתח אחד כהיכל, ואמר ר' אבא אמר ר' יוחנן, אמר הקב"ה לישראל בני, פתחו לי פתח אחד כאכסדרה ואני פותח לכם פתח אחד כבית גדול, ואמר ר' אבא אמר ר' יוחנן, אמר הקב"ה לישראל בני, פתחו לי פתח אחד כעולם הזה ואני פותח לכם פתח אחד כעולם הבא, ואמר ר' אבא אמר ר' יוחנן, אמר הקב"ה לישראל בני, פתחו לי פתח אחד כמלאכים ואני פותח לכם פתח אחד כמלאכי השרת, ואמר ר' אבא אמר ר' יוחנן, אמר הקב"ה לישראל בני, פתחו לי פתח אחד כאדם ואני פותח לכם פתח אחד כאדם הראשון